

ЧЭШИНЭР. СЫНАГАТА — 1 СОЛЖ. 10 ХАРЧЫ.

Түүхүүнү ыштар тэрийэр комитет.

**ҮЛЭНЭН ИИТИГЭ
СУОЛТА БИЭРИЭХХЭ**

Дойдуса буола турар Дирин социальнай-экономическай улархайымылар, рыночнай сыһаанноһууларга иннүү үөрөхтөөһүн систематыгар сүрдөх улахан дьайыштары өтүрөдөр, чусуан орто үөрөхтөөһүн оскуодаларын реформатын элөххө биллэрингэ. Онон бу көмгө хаһааныгытаагар да огову үөрэтини-житингэ саага педагогическай толкуйдар, наука, техника сайдыыларын тулаһыыр обществоны кытта ситимизээһин өрдөннүдөр.

Орфо оскуулааны бүтүрбүт випускниктарбыт билиги бойдубут, республикабыт, улуусуг оторон тайаарар куустарыгар сүрүү эбилдик буолаллар. Ошон сыбаас-таан, үйөн илэр кинээри ыччэттарбытын үлэиэ итин, үөрөтүн улахан орусуу илэр Кинилэргэ олох-хо, үлөбэ бөлөмнөх буолууларыгар, иинни олохто-рутар сөптөөх бэйэлэргэ сөбүлүүр, баһылыыр идэл-рин маалларыгар көмөү оторуу, билигинитин, үөрөх-төһүн систематыгар үлэлэр дөһиортөн, төрөһүт-төртөн улахан түтүлүктөх.

Билгийн сайдмалах үйбэр талаангытаагаар да
дыгнээх үлээринэн үлгүйбүт, үзэ ис хоёонун
барын бидэр, сатыр профессионаллаар эрэ үл
ниэтотна булаалара саарбаухаммаат. Ол нийнтөн
бийити бары оро таллань, сатабылы, дьовурдарын
тохойон эрдэ быһаарап саймываробыт да, сөччонов
хас бирдин ныгуекнишият олохо бары өтүүшн ба-
лэмнээх тахеарыл ситафобит. Билгийн үөрэтэр-интар
хаймехара стратегическай суоллары-истори нөрдөө-
нүн хайда да нэмнээр сатымытын тураар. Манган ба-
рыбатыгар боппурус — үөскүүр — ханык түмүк
суоладрга бу дайымларбит туһулаакалларый хонна
ханык сүүрн сыалга дьууубытыи диил. Ойно, сү-
рүмнөөн, биір энийэт баар — үөрнөөчинни гражда-
ныи ушка үлөшт гына ийти-үөрөтин.

Уопсай үөрэтин оскуудатын бари кылаастарыгар үлэ уруогар үөрэнэр өбүлөр итин үлэтин, техниканы уонна араас онтохук технологиятын баһылымга сөптөөх билиини, сатабылы ыһаллара ирдэвэр.

Саха Республикаһыттан оскуолаларыгар 5 — 9 кыластарга үлэ уруугун үөрэтүүгэ бөлбөт республикабыт Үөрэҕин министрествотун политехнизацияга отделин ыыланбынай специалиһа Кондратьев П. П. онорбут национальной-региональной «Сатабыл» программатынан үлэтин олоҕорут. Бу программа сүрүҥкэйэхтэһин бэригэ-бары сатабылы сайыллыары буолар. Сатабылы сайыллыары диин — илин үлэтин толоруутун станокка, онтон технологическай маэһыһыага үлэлииргэ оҕону үөрэтин. Ол иһин илин үлэтигэр туттуллар сэл-сэбэргэл уонна электрическай станок көмөтүгүн араас оҕолуту онорор ыыммалары, атыннык эттэххэ, технологияны баһылааһын програм-маны сүрүн көрдөбүз буолла. Дьэ, бу көрдөбүллэри толорууга, биллэн туурар, улууспутугар сөптөөх пе-дагогическай кадрдарынан хаччылаһы, үөрэтэр маастарыскайдар оборудоваһыларын билгитин көм-үт үлэлиир туруктара эбэҕэ быһаарар.

Удуспуст оскудаларыгар 22 трактордаахыт, 36 ма-
ссыналаахыт (ол иһинэр автобустар), 20 прише-
ной оборудованиче, 32 тыа хайааыстыбатын техни-
ката бааллар. Үөрэтэр мастарыскайдарбыт оборудо-
ваннаа хааччыллаллары 36,45% (республикада —
38%): 66 икестинэр-массына, 27 маһы таһаастыыр,
13 үүтүтүр, 8 фрезерий, 10 пидофуговалнай уонна
7 памирта үлөлөйөр станоктар бааллар. Маһына бары-
та 33 производствнай үөрөхтээһин мастардара үлө-
лөһүлэр, онтон 17-лэрэ үрдүк, 16-лара техническэй
үөрөхтээхтэр. Барыта 66 үлөһө үөрөтүн учууталла-
рыттан уонна производствнай үөрөхтээһин мастар-
дарыттан 19 баһаай, 24 үрдэтхилиит, 18 үрдүк, 5
туйгун категориялаахтар.

Бүгднийг саялагтаа республикада, улускаа өбөлөр сыйнганыг сыйнаагныгын нэгдүүстэхтэйг агаарал-тарын тэнийн, өсгөөлөгдөгдөг бэйлэрийн нэгд хийнэ.

ФИНАЛГА КИИРЭН КҮРЭХТЭЙНЭХТЭРЭ

Саяхатта мытыялдар «Алаас сибэккиллэре» оҕолорго эстрадай ырыа конкурсуун 4 бөлөххө арзавар сүү-мүрдүр конкуре садалаһна. Маһна ыһайбыттар фи-нальга киирэн сүрүхтөһөхтөрө.

Соёруу нэвдлийгээр — Чакыр, Хайахсыт, Хонто-
ро, Одьулуун, Мугудай оюолоро Дирня бейуэлэгэр
түмсэн күрэг бэлдвэстийлэр. Барыта 38 оёо кытынна.
Кыра саяастахтарта Вина Адамова, Анна Иванова,
Туйра Потанова, Люба Пиниглева, Маша Пинигина
(дирингээр), Вали Захарова (Мугудай), ортодорсо
Айтал Матвеев (Чакыр), Люба Гаврильева, Маша
Алексеева (дирингээр), үрдүкүлэртэ Антон Абрамов,
Варя Абрамова (одьулууннар), Афанася Андреева
(Чакыр), Вася Васильев, Саша Кузьмина (дирингээр),
Ат Федулова (Хайахсыт) фивалда киирдилэр.

Имстибадарым, төрөшүттөр чааынай бас билил-
рин көнөтүн үлөсүрө республикаттан өнөндүлөр буол-
бута үрөңү үтөңү кытта ситиминиңбүтүгэр бөлөс-
хан көмөнөн буолар. Од курдун, сытай-сыл ахсын
оскуолалар сайынгыта көмсө үлэ быланниң быйдарын
кыахтарынан ылыман, ошо оғолору туғанан, төрө-
йэң үлөстөтөн көзүлүр.

Рынок үнэтэ калий, калияха дүрэн билин, идээн дүүжинээхтүн байылааһын шалда буолла. Билигин Дипломнаах эрэ барыта үлэстэх буолбатар. Ол инниттэн министрларга республика, улуус социальнай сакааһыгар олоруун идэин Сибиринтэ болгомото ассыккүһүрэр маадатын бары өтөрөйдүбүт. Чуолаан билинэ улуусууттар көмүскү сылларта бу хайысхара дьаһалтабыт сөптөөхтүк үлэдиирэ билигин үөрдэр.

Сайдыкылаах, байй дойдуларга үтүс оҕолор, эдэр дьоннор бэрт кырзаларыттан бөксө туох да суогуу, бары барыта, байй-дуол эмнэ үлээн, билиһин (ой-санаа үлэттөөн) ситиһилэрин эттэринэр-хааннарытар интэрин улааталлар. Ол иһин эрэ ариэттан бэйэтэни иһини бэйэтэ көрүнэр буола улаатар. Олүөр, доруо-бай иһи (иһи оҕолортон, ыардыаҕастан-кыаммат-тан, иибэлэһтэртэн уратылар) кимнэхэ даҕаны, ол иһинтэр иһэтинэр-аҕатытар, уруутугар-аймагар, ой-дор-эригэр, госуларстотуга кытта адыра, иһтимни буолбат иһин охсуһуохтаах. Ол гынан баран, иһини-ки сыалларга үлэлиир кыһаах эрэри, үлэтэ суох аатыран, үлэлээбэннэ бэлэм кэрбэччилэр элбээн дөлөһөн эрэллэрэ сиргэ башыат. Ити үөрөтүн-иһитинтэрэһиттэн үөскүүрө мэддээрэ суох. Биллэн турар иһини оскуолаһа эрэ буруйдаһын кыраһай буолуо. Төрөннүттөр да, обществу да бары бурууу таһыт үлбэстэрбитигэр тийиэбит.

Тыя сирий өсукулалара, кинилэр үлэлэрин тайма
ненилэх сайдытыгар, демографическай проблем
лары быһаарга уонна социальный-экономическай
уларыһылара түргэтэтэргэ алар оруоллара улахан.
Үөрөбү табатык аттаран үлэи кытта ситимнээһини
оболор бэйэлэрин савстарыгар сентөөх үлэни төрү-
һүн уонна ону системалаһыан үөрэнсөччилэрининки
дымалдарын, доруобай, чөл олоххо бэлэмнэх көр-
сөөлөрүн бэлэмнээһини буолар.

Бу эвкалидиттарга ологууран, байлты үөрэнсөтүчү үлэни иитингэ-үрэтингэ минибиттэр тууар соруктарбыт дээнгэ буолуохтаахтар:

1. Байзбит национальнэй-региональнэй компонентарбитын үөрэтэй-итти структуратыгар киллэрин.
2. Үөрэдэ практический хайыксалааһын.
3. Оскуола нөүгө үөрэнээччилэри сэхэ төрүт ойуу-самбатыгар, олодор чугайаты.
4. Техниканы, компьютеры баһылааһын уонна санаа-технологиилары үөрэх-үлэ процесыгар киллэрин.
5. Үөрэнээччилэри билиити рыночкый олоххо бэ-эминээһини үө, д. а.

Түмүктөгү этатхха, үөрөх-ияттия процебыгар калым-
няк кийрип, үөрөлөөчилэр үэллип, дырыктанар
хөлбөнүстөрүн тэрийип уошпа оһпо олохуран бэри
сыйдар усулуобуйалары билиикти кэм ирдэбиллэргэ
эппилэттир гына тэрийип.

Бийдиг ойдүүхгүйтүүн яадаг: тым сүрэгэр юмн бэ-
хэтэ сөтөөхтүн агтарыгшарын бэйзэн, дэлэ нэгээн
аһынан-үөлүнэн, танаһаһан-сэбһын хаачһын оло-
рог кыда баар дээн. Олоххэ урунжулуу нэрүүлэри
хаалһаран, кым эрэ онгортон бирэрэн нэгэснэккэ, ба-
рытын бэйбэбит күүспүтүнэн тэринэн үөрэнэзччилэр-
битэн олоххэ бэлэмнэх, идэлэри толору байлдаа-
был эрэм өгсөөн нигэн үөрэтэн таһаарыахтайхыт.

Гаврил ФЕДОТОВ,
злууцгаахы үерэх управлениетын спецвадйна.

Аан дойду чемпиона ыалдьыттаата

Сототугаагүйта Дирин бөхүүлсгэр аан дайду үтөгүүлэх чемпион, нуучта дуобатыгар аан дайду тахынаах гроссмейстер, СР фиваческий культури үтүүлэх үлэнига Гаврил Гаврильевич Колесов нал дыстанта. Кишини кытары бивриг Россия дуобакка федерациятын вице-президенти, СР дуобакка федерациятын ситориллэх директора, чемпион билинги тренери Н. М. Андросов, национальный гроссмейстер аан дайду 1994 с., Россия 2000 с. чемпионаттарыг призер, СР дуобакка старший тренери А. Г. Азаров уонна Гаврил аҕата, «Рейтинг-плюс» компания дуобакка отделин начальнига Г. Г. Колесов сымдыкты аар.

Бүгдираллаан кэмбит хүмүү мэлдэгчтарбыт байлаларынтан үөрөтөн таһаарбыт чарыхай тазавинаа мачагтара Гаврил Колесон спортиней олодун-данаа сын билишнээрдиладар. Кини бу ситиһантэ үгүс саралаах үлэ түмүгөр ситиһаллабитин уонна Гани байтын саастылаахтаргытар үтүе хэлбөрү буоларын төһөһоон бэлэттөөдилар.

20-с үеэйн аам дайдуу чемпионуу аатын үнүстэм
ылан өрөгөйдөөхтүк түмүктээбит. сана үйбэр өссө
да элбөх кыялыларынан дыкун-сэргэтин үөрдүр
кыяхтаах бийр дайдуулаахтарыгар спорна ситиһин
дара түө элөөр дьолу-соругуу баҕаран туран, аһу-

6МИН САХАМ СИРЭ — XXI ҮЙЭРЭ

Инспекция
санга дьийэбэ үлэлиэбэ

Сотрудничая с республиканским учредительным собранием, федеральной султанской автократией, а также с Чуралыкской государственной инспекцией, мы хотим, чтобы республиканская диктатура была быстрой и эффективной.

Бу «2000 снлта — 2000 үгү дымаланы» хамсаанын эрчдэгийн үлэг килэриллэбит тутууну аһынга республика Ис дымала министрствотыттан, Суолга сэрэгтээх буолуу государствонай инспекцийн Управлениетин салалтатыттан, атын улуустардаагы ис дымала отделларыттан, бэйэбит улууснут эһинэт-тээх үлэһиттэрэ мээдыт бичилэтинин сырыттылар. Аж-үтү аһах тутан аһатан, салалта-сэрэг-туому тутуһан снга хонтхора үлэг килэриллэтин «Аһылланы» Символаин киһини директора В. П. Герасимов албаата. Дьэ символическай күчүүһүн маһа таһастылар комбинат директора Г. Г. Монастырев улуус-нут ССБТИ-тын начальнигар В. Г. Драгуновка үөрүү-дөөх бичилэти-майгыга туттарда.

Ис дэмдэгтэйгээр байгууллагын бэрхшээлтэйгээ, милицийн болон хуулийн Д. Н. Дэлгэрзоригийн зүгээр тус тус улам сурч соруунарыг тохтоотой. Бүх санга дээр ийнхүүгээр мөмөдөлсүт тэргүүлэгч сайд ажилчдын аргаар, улам дэмжлэгтэйгээр мөмөдөлсүт тэргүүлэгч сайд ажилчдын аргаар, улам дэмжлэгтэйгээр мөмөдөлсүт тэргүүлэгч сайд ажилчдын аргаар.

Республиканың ССБГИ управлыштың начальни-
гын солбуйанчы В. Д. Еркин эвэрдэтэн тырдон ту-
ран, сизге контуранга мийабынган, сизге жазыынан
жаачыймахнут дия эринерде, кеме оңорбут тарпа-
тылгыз, улуу сэлалатыгар махтаын билларде.
Министерство сибээсэ отделең начальнига подво-
ковник В. В. Фидиенко истиһиң эвэрдэлээтэ ую-
па рацкалыынан, кэпестэр прибордарынан, о. д. а.
аһыга сибээс оборудованиеларынан көмөлөһүхтү
дия этте.

Улууус баймалыгын бастагч содбууаачы Н. Н. Минин улууспутугар бэрээдэг харыстаанын, чуолал суолуун сымдымын көрүүг-истинг улахан суолталлах объект үлөз кылларыабытынэн эбэрдалээн туран, бу тутууну олоххо кылларынго тус улахан кылзааттарын мин Чурапчытаагы ис дымыла отделеагаччылар, милиция подполковнигар К. К. Неустроева, милиция подполковнигар Н. Н. Агласова, старшай лейтенант В. И. Пюльсевича, прапорщик Н. Д. Сирябинга уо. д. а. Махтал суруктары туттартаага, Иэн кэминтөн атын улууустар ис дымылаага отделеарын барыстабытталлоро эбэрдэ тым эттиллэр.

Чурагчид улууһун не дэмэлэрдэ отделын начальнига К. К. Неустроев бари ыһадымтарга сана контура аһааһыгыгар кэлэн кыттымын ыһаа үөрүүнү таһаа үлэсэбиттэртэртэр махтаһаа, бэрээдэти арааһааһааһаа отдел үлэһиттэри бари күүстэрини-кыахтарын бэрээн үлэһиттэртэ дьээн эронирдэ.

П. АТЛАСОВ,
милиция подполковника.

баты таптааччылар киниттан элбөх башуруулу ыйыт-
тылар. Итилери баратылар чөмчөн уюна кинини
аршаллааччылар телору киниттери бирдирлер.

Ийн чөлөөтэй аян дайду тахимнаах гроссмейстер 33 дуоскад саамс бигэрдэ. Итинхэхэ түмүгкэ Хайах-сигтанг сымдыар мэастарса кандидат А. А. Алексеев уулна нани бигир дайдуулаада А. А. Лукин, Холторотон Д. Д. Васильев аян дайду чемпионунуун тэглэ-лэниэр үөрдүлөр-мэтүлэр. Отгон агым 30 дуоскада гроссмейстер хайимнаах тагымта. Манна дигатан суруйдааха, Афевасий Алексеевич Алексеев Саха си-рин үс гроссмейстердарын үлөөниэрин кытары маннь, күрөхтөннэллэрэ сирэй көрсөн бигирдестэригэр даданы хисторо лани. Ол күрдүк, ааттар Александр Алаба-мын никитэ күрсээн иккиннэригэр хотон өлгөөх төлөмнэрдэр хайаайыннарынан буолбуту. Отгон Иван Токусаровы кытары: 2000 с. «Республика бүтүүнүс хайаат бириийиэс күрөхтөннүгэ тэтиэлэн турот.

Балдымтарбыт ээлиникке баар дуобатын таптыч-
чыларга сүтүннүлэр бадарылар уонна аныгыскы
түлүнэлэртэр дуобат дуоснаттан туолуу үгүс эдэр мучат,
сүлбөх сана оонньоочулар бипр буоладаларытар ая-
гыстарын этэлэр.

Павел ФЕДОРОВ—Сомово, журналист.

